

BENEDICT J. GROESCHEL

VSTANI IZ TEME

Kaj storiti, ko življenje izgubi smisel

Benedict J. Groeschel
VSTANI IZ TEME

Benedict J. Groeschel

VSTANI IZ TEME

Kaj storiti, ko življenje izgubi smisel

Družina
2015

Spremna beseda

Še vedno najbolj nagovorijo resnične zgodbe, ker smo ljudje naveličani igranja in umetno ustvarjenih dram. In s tako zgodbijo, polno občutkov, tragike ter celo paletu vprašanj, se začne pričujoča knjiga. Tak začetek v nas zbudi zanimanje in hrepenenje po iskanju odgovorov na temeljna življenjska vprašanja. Zdi se, kot da je knjiga načrtno zgrajena in se razvija v nizanju odgovorov, ki jih pisatelj oblikuje z vrsto citatov tako iz Svetega pisma kot ljudi, ki so življenje doživljali ob bolečih trenutkih in izgubi bližnjega. Zelo dobrodošle so molitve, ki so na koncu poglavij in utemeljujejo posamezno temo tako v odnosu do Boga kot do nas samih. Zadnje strani so namenjene molitvam in mislim svetnikov in preizkušenih ljudi.

Menim, da je knjiga zelo lep primer razmisleka o trpljenju, stiski in smrti. To pa so stvari, ki se tičejo nas vseh. Če se rodimo na ta svet, bomo tudi umrli. Zato je to branje namenjeno vsakemu, četudi ni katoličan. Ne ponuja odgovorov na vprašanja, kot so: zakaj jaz, zakaj Bog dopusti, da umre nekdo, ki je v našem življenju zelo pomemben, zakaj trpljenje, ampak je kot vodnik za vse, ki se zaradi življenjskih dogodkov znajdemo v temi. Mogoče boste tisti, ki ste v zelo zgodnjem obdobju žalovanja ali sprejemanja bolezni, težko brali kakšne odlomke, ker pisatelj konkretno in jasno pove določene stvari, ki nam jih ni prijetno slišati. So pa dobre, ker nas popeljejo k resnici o nas samih in pomenu vere. Pisatelj daje velik pomen veri in Bogu.

V knjigi pa niso samo teme o trpljenju in smrti. Tukaj bodo dobili kakšno usmeritev tudi tisti, ki jih muči vprašanje glede

Cerkve in razočaranja nad njo. Pisatelj je psiholog in duhovnik ter predstavi duhovni pogled na omenjene teme. Zato je vsebina lahko bogato duhovno branje, ki je posebno zlasti v izražanju pisateljevih mnenj in celo s prviniami njemu lastnega humorja.

Zakaj je Bog to storil? je vprašanje, ki se največkrat pojavi, ko se srečamo s trpljenjem. Pisatelj pravi, da v resnici to sploh ni vprašanje, ampak krik bolečine v obliki molitve. To je zelo dobrodošla misel, ki lahko nam, ki spremljamo trpeče, pomaga, da ne iščemo takoj nekih odgovorov, ampak vprašanja spreminimo v odnos z Bogom. Verjetno je že večina od nas prišla do spoznanja, da na taka vprašanja ni odgovora. Kot ustvarjena bitja smo nižji od Stvarnika, in tako nepopolni, kot tudi stvarstvo, zato smo podrejeni nekaterim zakonitostim. Tako postanejo trpljenje, bolezen in smrt velika težava za tiste, ki mislijo, da bodo skozi življenje prišli v harmoniji in brez težav. Vstati iz teme pomeni, da nobena težka stvar ni ovira, da v nas ne bi mogla delovati Božja milost, ki se kasneje izraža kot življenjska modrost. Tako tema postane odskočna deska za nas vse in Kristusovo trpljenje začetek iskanja trdnih temeljev, na katere lahko postavimo sleherno preizkušnjo.

Večina bolnikov se kmalu zave, da ne more popolnoma zaupati ne zdravnikom ne sebi. Popolnoma lahko zaupamo samo Stvarniku, Bogu. In zaradi Boga zdravnikom in drugim ljudem. Človek mora nekemu zaupati, če bo zaupal ustvarjeni stvari, bo nekoč gotovo razočaran. Razočarajo nas lahko najbližji prijatelji, Cerkev ali celo sami. Če pa zaupamo svoje telo in življenje Bogu, vemo, da smo v Njegovih rokah, ne glede, kako se bo bolezen odvila – ali v ozdravljenje ali v poslabšanje. Vera in molitev krepi človeka v izročanju in zaupanju. V trpljenju in bolezni je darovanje in združevanje trpljenja s Kristusovim trpljenjem tisto poročstvo, ki bolnika spodbuja, da ga Božja ljubezen ne bo nikoli zapustila – kakor tudi ljubezen Cerkve, ki skrbi, da je blizu ljudem, pogosto tudi po nas.

Velikokrat sem deležen jeze na Boga, zlasti ko se zgodi, da nenadoma umre mlad človek ali kateri od staršev. Ker vedno nosim vidno znamenje, da sem duhovnik, sem zato »strelodiv« za to jezo. Kaj storim? Preprosto sem tam, poslušam in celo pri-trdim, da je to res krivica, da smrt trga iz življenja mladega in ljubljenega človeka. Največkrat je že to dovolj. V takih primerih se pokaže ranjenost Cerkve. V knjigi najdemo zanimivo misel, da nas ni prizadela ali razočarala Cerkev, niti Bog, ampak eden od delov Cerkve, ki je razočaral tudi Boga. Ob tem nas beseda vodi po poti odpuščanja in previdnosti ob izrekanju sodb.

Lahko smo tudi sami sebi sovražniki, ko ne sprejemamo re-sničnosti, zanikamo nevarnosti in vztrajamo v lastnih idejah in neodpuščanju. Bog je neskončno dober in se ukvarja tudi z našo samouničevalnostjo. Prepoznati Boga kot Očeta, je sebe doživeti kot ljubljenega sina in zaživeti svobodo Božjih otrok ter si v občestvu pomagati med seboj. To je rešitev, ki nas pelje iz temin, ki si jih povzročamo sami.

Smrt naših bližnjih, zlasti če je to nenadna smrt, je tudi po mojih izkušnjah najhujša bolečina. V poglavju o ropu smrti je pisatelj zelo nazoren in pravi, da pogreb mora biti žalosten. Vsa-ko razmišljanje o smrti je hkrati tudi razmišljanje o lastni smrti. Pri tem nam je lahko v veliko pomoč, če razmišljamo tudi o tem, kaj sledi smrti. Smrt je lahko učiteljica življenja, ki nas spodbuja, da vse stvari v življenju enkrat minejo. Pri tem doda-jam, da umirajoče ali svojce vedno povabim, da skupaj razmi-šljamo, kaj so v življenju radi počeli, kaj je bilo tisto lepo, sveto in narejeno z ljubeznijo. Ob tem mojem vprašanju se druga za drugo nizajo zelo lepe stvari. Kaj ostane po smrti? Ostanajo od-nosi, ostane ljubezen. Vse, kar smo z ljubeznijo delali, je shra-njeno za večnost. Ljubezen je edina stvar, ki ne mine, niti v ne-besih. Avtor ob nebesih izpostavi tudi pojmovanje vic.

V zadnjem poglavju govori o tem, kaj storiti, ko vse razpade. Nedavno sem krstil odraslo osebo, ki je dva meseca pred smrtjo

sprejela vse zakramente. Pripovedovala mi je, kako sta bila tema in trpljenje zanjo ključnega pomena. S trpljenjem se je začela zavedati same sebe in posredno prišla do Boga. Ko torej popustijo vsi naši obrambni mehanizmi in se ne moremo več zanašati na lastne moči, je čas za presežno. Pisatelj pravi, da je takrat čas, da verujemo. Vera je Božji dar. Na nas pa je, da smo odprtega srca, da ljubezen sprejemamo in dajemo. Ljubezen je zdravilo duše, zaključi avtor.

Knjiga zaradi svoje kompleksnosti izkušenj, duhovnega branja ter molitev prav kliče k redni uporabi. Ne gre za visoko leteče misli ali čisto teorijo, ampak za bogato usmeritev k temelju, ki ga odkrivamo v teminah našega življenja. Temelja si ne moremo sami postaviti, postavil ga je nekdo drug in ta temelj je Jezus Kristus. Če gradimo na njem, naša stavba življenja ne bo padla niti pred viharjem bolezni, trpljenja niti pred smrtjo. Saj vendar živimo za večnost.

p. Toni Brinjovc, bolnišnični duhovnik

Zahvale

Izjemno hvaležen sem vsem, ki so mi skozi leta s svojim zgledom poguma in usmiljene ljubezni, ob tem, ko so se sami soočali z neizmernimi težavami, posredno pomagali pri pisanju te knjige. Hvaležen sem tudi v knjigi omenjenim duhovnim piscem, ki so mi pomagali, da sem vztrajal v življenjskih izzivih.

Iskrena hvala prijatelju, ki želi ostati neimenovan, da je pretipkal moj rokopis, in Barbari Valenzuela, članici osebja iz stolnice sv. Avguština v Tucsonu, v ameriški zvezni državi Arizona, ki je pomagala s končnimi popravki. Hvaležen sem tudi Catherine Murphy, naši tajnici pri Sv. Trojici, za velikodušno pomoč. Hvala tudi s. Catherine Walsh, članici osebja v semeniški knjižnici pri Sv. Jožefu v Dunwoodieju, ter Davidu Burnsu, tudi pri Sv. Jožefu, za korekturno branje.

Za prijaznost se zahvaljujem založbama Doubleday in Tan, ki sta dovolili uporabo daljših odlomkov iz del Jean-Pierra de Causada, ter založbi Templegate za uporabo navedkov iz njihovih izdaj zapisov Julijane iz Norwicha.

Na koncu izražam še globoko hvaležnost vsem, ki molite zame in za moje delo, posebej s. Mary iz reda Sester Presvetega zakramenta v Yonkersu, v zvezni ameriški državi New York, ki ima moje ime prav na vrhu svojega seznama molitvenih namenov in ki mi je v preteklosti že velikokrat pomagala vstati iz teme.

P. Benedict J. Groeschel, CFR, Samostan sv. Krišpina
Bronx, New York
Na cvetno nedeljo leta 1995

1. poglavje

Vstani iz teme

Mlada žena, ki je sedela nedaleč stran od mene, je točila tihe solze, ki so pričale o nepopisni notranji tiski. Teden dni pred tem je izgubila moža v »čudaški« nesreči in ostala sama z dvema majhnima otrokoma ter izpraznjenim življenjem. Na poti v službo na newyorškem Wall Streetu je moža zadel padli zidak, ki se je nepojasnjeno odlomil od sicer zgledno vzdrževane stavbe. Zavarovalnice takšne nesreče včasih označijo kot »višjo silo«.

Njun zakon je bil srečen, kljub izzivom, s katerimi se zakonci srečujejo, ko začenjajo svoje družinsko življenje. Bila sta resnično »eno telo«. Polovica njenega življenja ji je bila v trenutku odvzeta. Njena majhna otroka, triletni deček in petletna deklica, sta vse skupaj opazovala, vendar še nista znala dojeti, da nikoli več ne bosta videla svojega očka. Prijatelji, teh je bilo veliko, so iskali besede tolažbe, vendar v resnici niso natančno vedeli, kaj naj rečejo. Moževi starši in njegova družina so bili prevzeti od lastne žalosti, njena družina pa je le nemočno opazovala in nekako poskušala osmisliti povsem nesmiselno stvar. Duhovnik, ki je pripravil pogrebni nagovor, se je resnično potrudil po svojih najboljših močeh; njegove besede so navajali v krajevnih časnikih. Pozornost ljudi je usmeril v Jezusovo obljubo o večnem življenju. Njegovi prijatelji, duhovniki drugih krščanskih cerkva, ki so brali vest o pogrebu, so bili Bogu hvaležni, da nagovora niso bili primorani pripraviti sami.

Po pogrebu je večina pogrebcev, ki so žalujočim izkazali iskreno sočutje in »jim je bilo resnično žal za to, kar se je zgodilo«, mirno živela naprej. Ožji družinski člani so se obvezali, da bodo nudili vso potrebno pomoč, vendar so tudi sami nadaljevali s svojimi življenji. Mlada vdova pa je ostala v lastni temi. Vsak kotiček njenega doma so prežemali spomini. Pomenljivi predmeti, ki so ji nekdanj prinašali veselje, so postali trnjeve krone – poročna slika, njegov najljubši lonček za kavo, njegov srednješolski almanah. Zajtrk, ki sta ga skupaj uživala v zgodnjih jutranjih urah, preden se je odpravil na vlak, se je spremenil v skoraj neznošno podoživljanje zadnjega skupnega obeda in kasnejšega klica policistov. Niti v župnijsko cerkev ni več stopila, saj so jo tam preplavili spomini s pogreba; ni želela srečati župnika, ki je prišel v njihovo hišo, ko je izvedel za nesrečo, in ki je pripravil pogrebni nagovor, čigar besed pa se ni spomnila, saj jim niti ni zares prisluhnila.

Vi, ki berete te vrstice, ste ganjeni le ob branju, saj se zavedate, da bi lahko govorile tudi o vas, morda z nekaj spremenjenimi podrobnostmi. Te vrstice govorijo o vas ... in o meni. Te vrstice govorijo o vseh nas.

Zakaj je Bog to storil?

Duhovniki in laiki različnih krščanskih cerkva to vprašanje pogosto slišijo, vendar nanj ne znajo prav odgovoriti. Od tega vprašanja preprosto zbežimo, ker v resnici sploh ni vprašanje, ampak krik bolečine v obliki molitve, na pol osuplost in pogosto prežet z gnevom. Kot bomo videli, je ta ogorčeni krik skrivnostnemu Bogu pogosto najbolj iskrena in najbolj pozorna oblika molitve, ki jo mnogi ljudje kdaj koli darujejo.

Spomnim se, kako sem se nekoč peljal mimo hiše v predmestju in se ustavil, ker so tam stali policijski avtomobil, rešilec in sosedje, ki so opazovali hišo. Gospo v predpasniku sem vprašal,

kaj se je zgodilo, in med hlipanjem je odgovorila: »Smrt dojenčka v zibki – prvi otrok.« Priimek na poštnem nabiralniku je bil italijanski in vprašal sem, ali je duhovnik že prišel. Povedala je, da ne, zato sem parkiral avtomobil in vstopil v hišo. Sredi neverjetne zmešnjave je stala mlada žena, ki so jo tolažili sorodniki, starejše ženske pa so jo objemale in poljublale. Ko je zagledala moja redovna oblačila, je poskočila in me tako močno zgrabila za vrat, da je spredaj potegnila dol mojo kuto, ob tem pa zaječala: »Zakaj?« To ni bilo vprašanje. Nobenega odgovora nisem imel, ki bi ji ga lahko dal. Celo tedaj sem vedel, da bo groza tega trenutka minila, da se bo umirila, da bo morda še imela otroke. Toda vprašanje bo v njej ostalo vse življenje: »Zakaj?«

Nanj ne bom poskušal odgovoriti. Zdi se mi, da človeški um ni in nikoli ne bo dovolj velik, da bi lahko zadovoljivo odgovoril na taka vprašanja. Zakaj se dogajajo zle stvari? Zakaj Bog, ki je ustvaril tako čudovit svet, dopušča, da mu tako grozljive rane povzročajo take brazgotine? Zakaj Bog, ki je luč, dopušča tako temo?

Začetek pred pol stoletja

Pisanje te knjige se je začelo pred več kot pol stoletja, ko je življenje malega dečka zaznamovala prva tragedija. Ker je njegov oče med drugo svetovno vojno gradil tovarne orožja, je v več kot desetih različnih krajih obiskoval vsaj toliko različnih osnovnih šol. Ta deček, po imenu Peter, je imel dve zvesti prijateljici, ki sta družino spremljali med vsemi selitvami. To se je pogosto zgodilo tudi dvakrat v enem šolskem letu, zaradi česar je Peter zapuščal komaj začeta prijateljstva, ki se v tako kratkem času niso mogla razviti. Njegovi zvesti prijateljici sta bili škotski terierki, mati in hči, ki sta druga za drugo poginili v nekaj mesecih, deček pa je občutil veliko izgubo in je za njima globoko ža-

loval. Ne smejte se. Ljudem, ki zaradi spleta okoliščin ali zaradi značajskih lastnosti ostanejo sami, hišni ljubljenci pogosto postanejo pomembni življenjski spremljevalci. Za otroka je lahko izguba hišnega ljubljence tako boleča kot izguba človeškega bitja. Spomnim se, kako sem molil za ti dve škotski terierki in se v svoji osamljenosti spraševal: Zakaj, zakaj mi ju je Bog vzel?

Odtlej, kot večina otrok, ki odrastejo, sem doživel že veliko hujše tragedije in ves ta čas je ta knjiga rasla v meni, kajti resnična knjiga je živa stvar, drevo, ki bo ob pravem času obrodilo sad. Kot sem že dejal, nisem prepričan, da lahko na tem svetu najdemo zadovoljiv odgovor na vprašanje »Zakaj?«. Odgovor bomo našli v večnosti, ko bo naš razum dovolj velik, da bo doumel skrivnost zla, kajti »vsi bomo spremenjeni« (1 Kor 15,51).

Vodnik – ne odgovor

Ta knjiga ni odgovor, ampak vodnik za tiste, ki tavajo v temi. Govori o tem, kako stopati naprej kljub temi, govori o preživetju in o tem, kako neizogibna temna obdobja naših življenj uporabiti za rast. Moji predlogi pravzaprav niso nič novega. Rešitev, ne odgovor, ki jo bom skušal izreči, lahko najdemo v evangeliju in v življenju velikih svetnikov, herojev in junakinj, ter v življenju zelo pogumnih običajnih ljudi, ki jih vsi poznamo. Veliko vodnikov je bilo že napisanih za ljudi, ki se bojujejo s skrivnostjo zla. To je tema številnih del visoke književnosti človeške rase. Toda z vsako generacijo se vprašanje vrne; vsako obdobje ima svoje temačno ozadje, pred katerim je treba doreči, kako naprej in kje poiskati smisel. V vsakem obdobju se moške, žene in otroci sprašujejo ne le »Zakaj?«, ampak tudi »Kako nam bo uspelo vstati iz teme?«. O tem bo govorila moja knjiga.

Kot bomo videli, se je krščanski odgovor na vprašanje zla in trpljenja pričel s Kristusovim križem. Kristjan ne more najti odgovora stran od Križa – stran od Jezusovega lastnega srečanja

z zlom in zmage nad njim, njegovega vstajenja iz teme. Ta odgovor je boj za upanje. Toda kako? Toda kje? Toda zakaj? Ob teh vprašanjih sem se skušal spomniti vrst bolečine in trpljenja, s katerimi se najpogosteje srečujemo: ko nas na cedilu pustijo prijatelji, finančna in osebna negotovost, ko nas na cedilu pusti Cerkev, naše lastno nedosledno vedenje in samouničevanje, smrt ljubljene osebe, neizbežna izguba, ki jo izkusimo, ko se od nas oddaljuje vse, na kar se na tem svetu zanašamo. Razmislek o vsaki izmed teh bolečih izkušenj nam ponuja priložnosti, da jih pretehtamo v luči naše vere v Kristusa. Kar pa je še pomembneje, iz izkušenj drugih se bomo lahko naučili, kako so oni uspeli vstati iz teme z močjo vere in upanja.

Nauke sem povzel iz življenj ljudi, ki jih poznam ali pa sem zanje slišal. Kadar je bilo treba zavarovati identiteto teh ljudi, sem nekoliko spremenil podrobnosti, nikoli pa bistva njihove izkušnje. To sem storil zato, da bi zaščitil tiste, ki jim ne želim znova odpirati starih ran. Od nekaterih ljudi, s katerimi sem govoril, sem dobil dovoljenje, da njihove izkušnje in tudi njihove besede uporabim povsem odkrito.

Kdo naj bi bral to knjigo in kdo ne?

Nekateri bralci bodo morda dejali: »To je zame sedaj pretežko. Zdaj mi gre kar dobro in upam, da se bo tako tudi nadaljevalo.« Če imate tak občutek, potem te knjige zdaj ne berite. Odložite jo na stran, morda jo boste nekega dne potrebovali. Drugi bodo rekli: »Sedaj mi gre dobro, rad pa bi bil sposoben sočutja z drugimi in delil njihovo žalost, čeprav je moje življenje razmeroma mirno.« Morda boste želeli deliti to knjigo z nekom v neverjetni temi, ki pa nekoč gotovo doleti vsakogar izmed nas.

Knjiga je sicer izrecno napisana za ljudi, ki preživljajo obdobje teme in bolečine. Razmišljal sem o vprašanju »Zakaj?«

in našel le delne odgovore. Prepričan sem, da bodo verniki, ki se ne bojijo plačati cene, natančno vedeli, kaj storiti, čeprav ne bodo razumeli, zakaj se jim to dogaja. Dosti lažje je najti *kaj* kakor odgovoriti na *zakaj*.

Tistega *kaj* pa ni mogoče izreči v enem samem stavku ali v nekaj odstavkih. Lahko ga le izkusimo v notranjem spoznanju Križa, v videnju Kalvarije in vstajenju, toda to videnje mora biti vpeto v naše besede in preneseno na težke položaje, ki nas lahko pahnejo v temo in nam povzročijo bolečino. Predstavljajte si, da ste sredi noči v temnem gozdu; daleč pred vami se svetlika luč. Vse drugo prekriva trda tema. Nobenega dvoma ni, v katero smer morate iti – proti luči. Toda med vami in lučjo je neznano področje – jarki, trnovo robidovje, morda celo ograja iz bodeče žice. Kako boste našli pot proti luči? Izčrpani ste, prestrašeni, najraje bi kar obsedeli v temi in upali, da se bo nebo zjasnilo. Lahko samo čakate.

Če pa želite izzvati temo, če želite vstati, slediti luči, najti pot, nadaljevati z dragocenim časom svojega življenja, potem je ta knjiga kot nalašč za vas.

Prvi korak – Premagajmo veliko laž

Ko otroci odraščajo v našem tehnološko naprednem svetu, jim sporočamo neverjetno neresnico, namreč, da bo večina ljudi najverjetneje svoje življenje preživela brez posebnega trpljenja in bolečin, brez obdobja teme. To predstavo ustvarjajo mediji, predvsem z oglasi (svet srečnih koncev), izobraževalni sistem, posplošeno mnenje, ki predstavlja družbene navade naših ljudi, in celo naš verski nazor. Življenje vsakega človeka naj bi bilo ožarjeno s soncem; in če ni, se bodo stvari obrnile, vse se bo dobro izšlo, sončni in brezskrbni časi se bodo vrnili. Brez skrbi – vse bo kot v rožicah.

Ta neresnica ni namerna laž – v resnici je splošno zanikanje stvarnosti. To ni prevara, ki bi jo morali obsojati, ampak utvara,

ki jo je treba razbliniti. To moramo storiti, če želimo kdaj koli doseči zrel občutek relativnega miru in varnosti na tem svetu. Vsak človek, ki bo bral te vrstice, je v svojem življenju gotovo že kdaj izkusil obdobje teme, in vsem se bo to še dogajalo, razen če bodo kmalu umrli. Mnogi so v temi že zdaj, zato so v roke vzeli to knjigo. Če se človek ne sooči s tem preprostim dejstvom, da so obdobja trpljenja, bolečine in težav neizogibna, bo skozi življenje živčno hitel kot prestrašena žival. Verjetno bo zelo razočaran in močno zagrenjen, morda ciničen in v njem bo tlela jeza, ki bo najverjetneje usmerjena v Boga; ta bi moral ustvariti boljši svet.

Če ne bežimo stran od težav in se jim ne poskusimo v celoti izogniti, kaj naj torej storimo? Seveda je najprej potrebno prepričanje, gotovost, da so težave in bolečine neizogibni del življenja. Pridejo do vsakogar, še posebej do ljudi, ki se obupno poskušajo zavarovati pred trpljenjem. Najbolj grenko razočarani ljudje so tisti, ki so mislili, da jim bo to kratko, krhko življenje prineslo radost, rezervirano za blažene v nebesih.

Ko enkrat opustite prepričanje, da je življenje za večino ljudi v resnici očarljivo (in upali ste, da boste tudi vi eden izmed njih), potem ste pripravljeni na soočenje z obdobjem teme. Nekateri to storijo z ravnodušno vdanostjo, na splošno ohranijo dostojanstveno tišino in se skušajo izogniti, da bi v svojo bolečino potegnili še druge ljudi. Takšna drža lahko privede do določene stopnje zrelosti, lahko pa vas pahne v tih brezup, v medel odnos do življenja brez vsakega smisla za humor. Neki ravnodušni prijatelj je svoje življenje opisal kot potovanje iz teme v pozabo. Pri takšni oceni manjka naše zavedanje lastnega daru večnosti, ki nas povede onkraj žalosti tega sveta.

Ta ravnodušni odnos je globoko zasidran v družbenih navadah severnih Evropejcev in njihovih bratrancev v Severni Ameriki, Avstraliji in na Novi Zelandiji. Opazimo ga lahko tudi na Japonskem in v višjih indijskih kastah. Ti ljudje so prepričani, da naj bi tehnološki napredek bolečino odpravil kot nepotreb-